

DE AARDE IS PLAT!

Omgaan met complottheorieën

Aanleiding

Een aantal leerlingen uit groep 7 van juf Simone heeft een aflevering van *De outsiders* gezien. In deze aflevering gaat de populaire presentator Tim in gesprek met Bastiaan. Bastiaan is ervan overtuigd dat de aarde plat is. In de uitzending vertelt Bastiaan waarom hij dat gelooft. Hij onderbouwt zijn standpunt met argumenten. Ook gaat Tim met Bastiaans vrienden in gesprek. Allemaal geloven ze in de theorie dat de aarde plat is.

Waar speelt de casus zich af?

De casus speelt zich af in het basisonderwijs, waar de leraar in contact staat met leerlingen en ouders. Tevens kan de casus zich afspelen in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs. De casus kan zich uiteraard ook afspelen op internetfora, sociale media en (complot)websites.

Hoe leer je jouw studenten om goed in gesprek te gaan met hun toekomstige leerlingen? En hoe ga je daarbij zélf het gesprek met je studenten aan over verkeerde informatie?

Door onderstaande stappen aan te houden haal je de angel uit pijnlijke situaties. Op een efficiënte manier worden de opvattingen van leerlingen getoetst aan andere perspectieven en wordt er een constructief gesprek op gang gebracht.

Hieronder een voorbeeld hoe je dit kunt aanpakken:

Fase 1 **Word gesprekspartner** >

Fase 2 **Faciliteer de dialoog** >

Fase 3 **Vat samen en blik terug** >

Situatie

Een van de leerlingen die de aflevering heeft gezien, vraagt aan juf Simone of het klopt dat de aarde plat is. Is het een verzonnen theorie dat de aarde rond is? Hebben Bastiaan en zijn vrienden een goed punt of zelfs gelijk? Een andere leerling vraagt aan de juf: "Ja, want hoe weten we zo zeker dat we niet worden voorgelogen door de overheid?" Simone is verbaasd over deze vragen en zegt dat het allemaal onzin is. De aarde is gewoon rond. Simone laat op het digibord een foto zien van de aarde. De foto is gemaakt door een astronaut vanuit de ruimte.

Na de les twijfelt leerling Guus nog steeds. Hij heeft namelijk even gegoogled op 'de aarde is plat' en hij stuitte meteen op een YouTube-video. Guus deelt de video direct in de groepsapp van zijn klas. Een aantal leerlingen reageert lacherig op de video, maar Ebram begint net als Guus ook te twijfelen. Ze sturen elkaar allemaal linkjes van video's en websites waar verhalen staan beschreven dat de wetenschap liegt en dat we dom worden gehouden door de overheid.

De volgende dag komen Guus en Ebram op school. Ze weten zeker dat de juf liegt dat de aarde rond is. Juf Simone probeert nog een keer het gesprek aan te gaan met Guus en Ebram, maar zonder succes. Ze besluit de ouders van de jongens naar school te laten komen om met hen het gesprek aan te gaan. De ouders van Ebram vertellen Ebram dat de juf inderdaad gelijk heeft. De aarde is rond. De ouders van Guus daarentegen vertellen dat Guus inderdaad gelijk heeft, ook zij geloven dat de aarde plat is. Simone weet niet wat ze moet zeggen. Hoe kan ze over deze complottheorie het gesprek aangaan en leerlingen aanleren wat de waarheid is, als ouders hen alternatieve waarheden leren?

Hoe beïnvloedt desinformatie de kwaliteit van het werk en professionaliteit van de beroepsgroepen die te maken krijgen met deze casus?

Desinformatie vraagt veel van de leerkrachten (in spe): een professionele houding die meer omvat dan inhoudelijke kennis over (in dit geval) het vak Aardrijkskunde. De leerlingen kunnen de expertise en het gezag van de leraar in twijfel trekken, omdat ze op internet andere meningen en verhalen lezen.

Welke vragen/probleemstellingen komen naar voren in deze casus?

- Wat heeft de leerkracht nodig om goed met desinformatie om te gaan?
- Hoe voorkom je als leraar dat de leerling een verkeerd beeld krijgt van de werkelijkheid?
- Hoe balanceer je als leerkracht tussen kritisch denken, feiten, meningen en onwaarheden?
- En stel dat een ouder van een kind in de klas een andere (niet bewezen/complot-) overtuiging aanhangt, hoe ga je daar respectvol mee om als leraar?

Hoe ga je zélf goed met je leerlingen in gesprek over verkeerde informatie?¹

Door onderstaande stappen aan te houden haal je de angel uit pijnlijke situaties. Op een efficiënte manier worden de opvattingen van leerlingen getoetst aan andere perspectieven en wordt er een constructief gesprek op gang gebracht.

¹Onderstaande aanbevelingen komen uit de methode "Dialoog als Burgerschapsinstrument" van [Diversión](#). Bekijk [hier](#) de volledige methodiek en [hier](#) informatie over de bijbehorende docententraining. Voor meer informatie over hoe je als docent om kunt gaan met desinformatie en polarisatie in het klaslokaal verwijzen we je graag naar de training [Dialoog in tijden van desinformatie](#) van [Diversión & Beeld en Geluid](#).

Ontken het wereldbeeld van je leerlingen niet

- **Herhaal** in je eigen woorden wat er is gezegd.
- **Vraag** of je dat goed begrepen hebt
- **Reageer**: - Als het gesprek wel verder vervolg kan krijgen, vraag om toelichting: "Kun je dit uitleggen?"
- Vraag om informatiebronnen: "Waar heb je dit gehoord, gezien of gelezen?"

Houd het gesprek open

—————> **Tip:** Betrek de hele klas bij het gesprek door een persoonlijk voorzetje te geven.

Bevraag leerlingen actief

Je kunt denken aan vragen als: "Hoe denk je hierover?", "Leg eens uit?", "Denken andere leerlingen hier anders over?", "Ben je hier zelf wel eens mee in aanraking gekomen?"

Probeer een antwoord te krijgen op de vraag:
Waarom raakt deze kwestie je leerlingen (niet)?

Besef vanuit een pedagogisch standpunt dat leerlingen zich in een ontwikkelfase bevinden.

Naar fase 2 & 3 >

< Terug naar eerste pagina

Fase 2

Faciliteer de dialoog

Leg de focus op de meningen en ideeën van je leerlingen, betrek de hele klas bij het gesprek en geef ze de kans om elkaar te corrigeren of aan te vullen

Je kunt denken aan vragen als: “Denkt iemand hier anders over?”, “Kan iemand zich voorstellen dat iemand hier totaal anders over denkt?”, “Ken je andere opvattingen om je heen?”, “Of uit de politiek, de krant, of van tv of internet?”

→ **Tip:** Ga waar nodig op positieve wijze de confrontatie aan

“Is dit hetzelfde als...?”, “Hoe verhoudt zich dit tot de vrijheid van...?”, “Wat zou het voor gevolgen hebben als iedereen/niemand zo zou denken?”

- Let erop of het gesprek door één of meer leerlingen wordt gedomineerd.
- Gebruik botsingen om leerlingen iets bij te brengen en te ondersteunen in hun ontwikkeling.

Fase 3

Vat samen en blik terug

Zorg dat er altijd ruimte is om het gesprek positief af te sluiten, en benoem dat verschillende perspectieven en opvattingen naast elkaar bestaan.

- Let er bij de afronding van het gesprek op of er leerlingen zijn die zich buitenspel gezet voelen.
- Bedank de klas voor openheid en inbreng.
- Reflecteer na afloop zelf op het gesprek: moeten je leerlingen stoom afblazen of is er iets meer aan de hand? Vertaal zorgen en structurele vragen van je leerlingen en bespreek deze met collega's. Bedenk daarnaast ook over hoe en wanneer dit gesprek vervolg kan krijgen.

[< Terug naar eerste pagina](#)

Netwerk
Mediawijsheid

wikiwijs

Kennisnet

MBO MEDIAWIJS.NL

BEELD EN GELUID

Dit is een fictieve casus gebaseerd op interviews en deskresearch.
Voor meer lesmateriaal, professionaliseringsmateriaal en andere praktijkvoorbeelden over desinformatie ga naar [wikiwijs.nl/desinformatie](https://www.wikiwijs.nl/desinformatie).